

Vlada pa Jugoslovani.

Grof Badeni, razlagaje dne 10. dec. vladni program, dotaknil se je tudi Jugoslovanov ter pri tem razglasil načelno navodilo, katero naj bi uvaževali ti slovanski oddelki. Rekel je, da vlada se čuti obvezano, zadoščevati aktuvalnim, nacionalno-kulturnim potrebam teh narodov, in sicer s spoznanjem in blagohotnostjo. Pri tem pa mora vlada poštrevati za to potrebna sredstva in v smislu ustave, bodisi v finančialnem ali nacionalnem pogledu, podeljevati, kar se dá uresničiti takoj, ne pa tega, kar je utopistiško ali, kar bi napravilo vtis praznega doma bez notranjega pohišva. Z jedno besedo, nikakih koncesij jedino v izzivanje drugih, temveč dejanski ustrezati le tam, kjer so zahteve modre, ker se dajo uresničiti. Izrecno je zraven omenil ministerski predsednik, da takosna načela je povdarjal kot gališki namestnik tudi Malorusom.

V tem pojasnilu vladnega programa za Jugoslovane, oziroma tudi za Maloruse je vključen ne velik, a za male, negospodovalne slovanske narode toliko važnejši program. Vsaka beseda v tem razglašenju potrebovala bi posebno razpravo, in vsi taki razgovori bi ne kazali na nič drugega, kakor na obče tužno nacionalno-politiško položenje negospodovalnih slovanskih narodnostij. Mi se tukaj omejimo na to, kar je najpotrebniše.

Recimo, da bi Badenijeva vlada ostala na krmilu jedno ali celó dve desetletji, in da bi v resnici držala se tu razglašenih načel, pred vsem, da bi nikdar ne popustila tu povdarjane blagohotnosti. Kakó bi se v tem slučaju godilo Jugoslovanom? Gr. Badeni želi seveda, predno njegova vlada izvrši kako potrebo, da ta vlada pridobi tudi primerno spoznanje za to potrebo. Uže s tem se ista vlada postavlja nad skupno spoznanje jugoslovanskih narodov. Denimo, da bi imeli ali pa pridobili ti narodi po sedanjih deželnih zborih večino glasov, ki bi pripoznali to ali ono „aktuvalno, nacionalno-kulturno potrebo“, dalje, da bi po raznih društvih in na raznih shodih jeden in isti jugoslovanski narod jednoglasno priznaval in zahteval izvršenje take potrebe: vlada po svojih načelih bi vendar ne bila vezana, poštrevati te potrebe, ako bi sama ne mogla s svojim razumom soglašati za isto potrebo. A tudi ko bi se po naključju v določeni točki vjemal narodov in vladin razum, je pa še vedno dvomljivo, ali ustreže narodni potrebi; kajti na to se obrne k finančnemu ministru z vprašanjem, ali je dovolj sredstev v pokritje dotičnih stroškov. Vemo pa, če tudi tukaj nepremično predpokladamo vladno blagohotenje, da

sedanji sistem pušča le malo sredstev na razpolaganje kulturnim potrebam v obče, toliko manj potrebam kakega majhnega negospodovalnega naroda posebe. Le poglejte v skupni proračun in poštrevajte znesek, ki je n. pr. odmerjen ministru za nauk in bogočastje; ti milijoni kar izginejo v skupni proračunski vsoti, tudi če ne gledamo, da največ tu skopo odmerjenega denarja se uporablja najbolj za više in le malo za srednje učne zavode, katerih je najnujnejša potreba pri zaostalih jugoslovanskih narodih in pri Malorusih.

Ti narodi so zaostali in ostali v takem položenu, da sami od sebe ne morejo dovoljno snovati si niti najprimitivniših podstav za nadaljnji bodisi gmotni, bodisi duševni napredek. Tu je treba opozarjati jedino na zapuščeno Dalmacijo in Istro, da ne govorimo n. pr. o koroških Slovencih, katerih nadarjeni sinovi ostajajo ali bez vsakega šolanja ali pa se uže na srednjih šolah potopé v nemštvo.

Kako naj se taki zanemarjeni oddelki slovanskih narodov popnejo više in do tiste stopinje, na kateri naj bi vladi dokazovali, da imajo tu ali tam potrebo za kako srednjo ali tudi samo meščansko, potem višo obrtno šolo, ko niti osnovnih šol nimajo zadosti za vzgojenje mladine, sposobivše se za take učne zavode?

V tem pogledu je po gr. Badeniju razglašeno načelo nepopolno, neplodovito, ker predlaga uslovja, katerih pri teh narodih ni in po dosedanem ravnanju ž njimi ni moglo biti.

No pa pojdemo dalje. Da vlada pridobi „spoznanje“ za kako potrebo zanemarnjenih Malorusov in jugoslovanskih narodov, dolžna je dobiti potrebni materijal, da se pouči in potem pridobi „spoznanje“, po katerem se hoče ravnati. Od kod hoče dobivati ta materijal za pouk? Dobiva ga od deželnih, podrejenih jej organov, torej od namestništva do c. kr. glavarstev, v obče od c. kr. podrejenih uradnikov. Kaj pa, ako ti viši in nižji uradi niso toliko „blagohotni“, kakor hoče biti sedanja osrednja vlada sama? Gr. Badeni je še te dni več nego jedenkrat naglašal, da podrejeni uradniki so dolžni delovati v smislu centralne vlade, in to svedoči, da uradniki niso v soglasju z vsakatero vlado, utegnejo torej tudi tej vladi poročati, če ne nalašč, pa vsaj po svojem razumu, ki se pa razločuje od razuma osrednje upravne gosposke. Znano pa je ravno jugoslovanskim narodom, da različni deželni predsedniki in namestniki so do današnjega dne delovali proti ustavni enakopravnosti teh narodov, katero tudi v pogledu na Jugoslovane posebe naglašá gr. Badeni. Ako se bode vlada poslednjega poučevala po takih or-

ganih, ne pride do primerne spoznanja, tudi ko bi bile potrebe še toliko opravičene in aktualne.

Ali pa so morda sklepi sedanjih deželnih zborov objektivni, pravični Jugoslovanom in Malorusom? Ali naj od teh samoupravnih organov osrednja vlada zajemlje svoj pouk, ko bezsrčno prezirajo najpravičnejše potrebe in zahteve slovanskih dejanskih ali samo umetnih manjšin!

In gr. Badeni izrecno pristavlja še uslovje, da potrebe se morajo dokazati zajedno s tem, da bi jih drugi inorodni sodeželani ne smatrali provokacijami. S tem, kakor jako dobro dokazuje tudi glasilo Tržaških Slovencev, je a priori uničena aktivnost osrednje vlade nasproti jugoslovanskim oddelkom, kolikor so podrejeni sovravnim večinam tujih narodnostij. Na tu mišljenem jugu je dovoljenje prostega gibanja že slovanskega najskromnejšega društva provokacija, in če bode tudi nova osrednja vlada poševala glasove od sovražne strani, bode tudi njeno najbolje spoznanje in še toliko povečano blagohotenje brezuspešno, in ti Slovani ostanejo onemogli, kakor doslej.

Ako hoče nova vlada zares kaj storiti za negospodovalne slovanske narodnosti, naj si bodo na jugu ali severu, treba jej vzeti statistiko v roke, pa bode videla, kje je kaka potreba. Ako hoče vlada pokazati zares svojo blagohotnost, naj ne prepušča onemoglim, da si vstvarijo sami preduslovja za nacionalno-kulturne potrebe; naj skrbi tudi za ta uslovja; in če hoče odlagati duševni napredek, naj pa vsaj povzdigne te narode v gmotnem pogledu, potem si bodo vstvarjali ista preduslovja za nadaljnji napredek. Jugoslovanski narodi potrebujejo pomoči za preduslovja in za vse drugo, ter se na to stran njih položnje razločuje od položnja gospodovalnih, gmotno že povspelih se narodov. Pri Jugoslovanih je treba v nekaterih deželah začeti pri tleh in pomagati že pri korenini, pri prvotnih osnovah.

Ti narodi niso zaostali iz lastne krivde; zato pa je dolžnost, da se jim pripomore pri začetkih začetkov. Treba je skrbeti za njih kulturno povspenje približno takó, kakov v Bosni in Hercegovini. Ti dve deželi ste bili pod turško vlado pol tisočletja, bilo je tu treba vsega, in sedaj imajo že raznih ne le osnovnih, temveč tudi srednjih šol. Ali je mari vlada okupacijskih dežel gledala, kaj jej sporočé razni namestniki ali deželni zbori? Ne teh, ne onih ni bilo, in za deželne zbore minister pl. Kallay še sedaj ne mara: on je gledal in gleda sam, kaj je potreba, in ker ni bilo ničesar, je imel za dačo olajšano, in ni dvomil, da, če zasnuje primernih spodnjih šol, dobi iz tega [materijala] tudi za srednje šole. Na to stran ima tudi Badenijeva vlada za jugoslovanske narode pred seboj položnje, katero jej ne more delati preglavice, ali naj vstvari kaj za te narode ali ne. Statistika jej našteje število osnovnih šol in skupno naseljenje, iz tega števila more posneti, kje je treba začeti in kje nadaljevati, in ako se hoče ravnati po tem spoznanju, mora prezirati vse drugo ter začeti analogno postopati, kakor Kallay v Bosni in Hercegovini, seveda bez političkih namer, katere dosežajo v zasedenih deželah. Načela, katera je razglasil gr. Badeni gledé na Jugoslovane, vključujejo politiko podeljevanja drobtin, in take drobtine se delé v stalnih bojih z nasprotnimi narodnostimi.

Osrednja vlada ima popolno svobodo, da pripoznava ali pa zanika potrebe narodov, saj ima organe na razpolaganje, od katerih dobiva navskrižna poročila, iz katerih

potem izvaja, kar želi. Narodi, katere jedino bi bilo treba popraševati, nimajo zato juristiških organov, in posledica temu je, da si osrednja vlada prisvaja čez meje varuštvo nad kulturnimi potrebami narodov.

Po deželnih zborih večine nasprotujejo manjšinam in s tem zavirajo napredek sodeželanov. Večine deželnih zastopov menijo, da s tem ščitijo samoupravo, samostalnost dežel in s tem svoje gospodstvo; v resnici pa s krivico izpodkopujejo območje deželnih avtonomij, s tem pa povečujejo oblast osrednjih vlad. Ironija je pač velika, da ravno deželne avtonomije, ker so krivične nasproti manjšinam naseljenja, delujejo nevedé za — centralizacijo!

Krivica se maščuje tudi nad deželnimi samoupravami. Uže sedaj so deželni zastopi bez posebnega pomena, a s krivico, ki jo delajo v naši državi manjšinam, pojde ž njimi še bolj navzdol.

Fundamentalna napaka pri izvrševanju sedanje ustave razvidna je sosebno iz razglašanih načel, katerih se hoče nova vlada držati nasproti Jugoslovanom; vlada se hoče ravnati po svojem spoznanju in potem po vedenju drugih narodnostij. Spoznanja pri sedanjih deželnih avtonomijah ne more dobivati, kakor zahteva dejanska objektivnost. Voljo pa, tudi če je dobra, jej slabé šovinisti in politički nestrpneži drugih narodnostij.

Za negospodovalne narode kot take je ustava bolj ali maj iluzorna, ker oni kot pristojni činitelji se pri svojih zahtevah in tudi dokazovanih ter dokazanih potrebah smatrajo pristranskimi, in gr. Badeni sam povdarja, da take zahteve utegnejo biti utopistiške, bez prave podlage ali zidovje bez notranjih priprav. Narodi pa so vendar prvi, ne pa dežele taji raznovrstni nenarodni ali protinarodni organi teh dežel.

Narodom kot takim je v ustavi zagotovljena narodnost z jezikom vred, s tem pa uslovje za vse pravilno in vspešno napredovanje. Ravno narodi pa so bez zakonitega juristiškega organa, kateri prvi bi se imel poprašati, kake aktualne in zaresne potrebe ima narod. Narodi bi morali imeti take organe, ne le zato, da bi jih popraševala vlada za svoje mnenje, nego tudi in zlasti zato, da bi oni določevali, kakó naj narod napreduje v vsakem pogledu in od stopinje do stopinje. Ti organi bili bi vendar toliko pošteni in razumni, da bi ne predlagali osrednji vladi zahtev, katere bi bile utopistiške ali še ne aktualne. Vlada, ako je dobrohotna, imela bi pri takem ustroju delo olajšano, ker bi se na prvem mestu opirala na razsodbo nacionalnih zastopov, odločenih vsakemu narodu. Vladi bi ne bilo treba skrbeti za drugo, kakor za primerno nadzorstvo, kolikor je zahtevajo celokupni državni interesi; ne bilo pa jej treba, križati se z različnimi mnenji nepozvanih in nepristojnih činiteljev, ali je kaka potreba zares aktualna in dejanska ali ne.

Razvidno je iz tu pretresanega načelnega navodila („principielle Richtschnur“) gr. Badenija, da je neizogibna potreba, da se v smislu ustave, po logičnem in stvarnem zahtevanju te ustave zasnujejo narodom juristiški organi, ki so prvi pristojni soditi o nacionalnih in kulturnih potrebah vsakega naroda. Narodom je po takem potrebna predvsem nacionalna avtonomija; ta jih osvobodi varuštva, kakor da bi bili otroški ali pa razposajeni, da ne vedo, kaj in kedaj kaj zahtevajo. Gr. Badeni je v programu, namenjenem Jugoslovanom dal posredno primeren pouk vsem negospodovalnim narodom, da se probudé in odločijo za nacionalno avtonomijo; dokler te ne dosežejo,

naj se ne motijo, da se izkopljejo izpod dosedanjega varuštva. Vladna načela se sezivljajo na ustavo; narodi pa imajo dolžnost, da z zahtevanjem juristiških organov za vsak narod posebe dajo tej ustavi pravo interpretacijo. Vlada je izrazila načela, kakor vidi sedanje razmere; narodi pa imajo dolžnost delovati nato, da se izpremenijo te razmere, in da postavijo potem za se in za vladno druga načela.

O Malorusih.

Te dni so mnogo pisali o gališkem oddelku maloruskega plemena, in sicer prijazno ali pa posmehljivo po merah interesov te ali one stranke; odkritosrčne humanosti bi preiskovalec le malo zasledil. Iskreno sočustvo izražajo in imajo bolj zunanji, nego pa notranji narodi, katere razjeda strankarstvo. Očitati so maloruskemu vodstvu, da je privedlo seboj deputacijo, ki je štela 220 členov. A ruski voditelji sami dobro vedo, da običajna deputacija bi ne bila dosegla svojega namena. Tako pa more kazati vsaj na moralni uspeh, ki je v tem, da na zunaj in na znotraj pretresajo položanje Malorusov analogno, kakor se je godilo pred kratkim z romunsko deputacijo. Pozitiven uspeh je pa tudi v povdarjanju cesarjevem, da se bode presojevala izročena mu spomenica. Tudi je bolje, da so si gališki Malorusi na jasnem, in da vsled tega združijo svoje šibke moči za samostalno delovanje, in simpatije človekoljubnih ljudij in narodov jih bodo tudi vedrile in oživljale. Saj vidijo, da čustva niso do cela še zamrla ne za pravico in ne proti krivici.

Naj pa prikrivajo očitna dejstva, kakor hočejo, resnica pride do veljave tudi gledé na Maloruse. Tisti, ki bi radi olepšali nezakonnost spocialno pri poslednjih deželnozborskih volitvah v Galiciji, dobijo po nosu s prav preprosto logiko stvari. Denimo, da bi se bile te volitve vršile popolnoma pravilno, brez pičice nezakonnosti. Kakó je pa to, da narod, ki šteje v jedni in isti deželi več duš, nego Poljaki z Židovstvom vred, je zmagal samo s 14 kandidati, dasi šteje gališki deželni zbor sto in petdeset poslancev? In še ta peščica ruskih zastopnikov je prodrla bolj le vsled tega, da šteje največje oportuniste, udajajoče se poljski struji. Jednako razmerje je med poljskimi in ruskimi državnimi poslanci iz Galicije. Ali je tako položanje normalno? In kje so vzroki temu izredno nepravilnemu stanju? Saj niso prišli gališki Rusi pozneje nego gališki Poljaki pod žezlo Habsburžanov, saj so istočasno s Poljaki dobili sedanje, za vse narode jednako veljavno ustavo in tudi jeden in isti deželni zbor; saj se jim denarni in krvni davki odmerjajo po istih merah, kakor Poljakom.

Ali nima maloruski narod v Galiciji dovolj razumnih ljudij, sposobnih za deželni in državni zbor? In ko bi jih ne imel, na koga pada krivda? Da, kdo je kriv, da propada narod gmotno, in da je daleč zaostal duševno? Kdo odločuje osnovne šole v Galiciji? Ali morda Malorusi? Kdo dopušča, da se je Židovstvo strahovito namnožilo v Galiciji, ki spravlja s svojo običajno in znano trgovino narod, poljski in ruski, gospodarsko in po svojih praktikah tudi moralno v propad?

Poljsko plemstvo je zakrivilo take grehe, ki se začenjajo maščevati nad njim samim. Uže se vzdiga „ljudska stranka“ s socialno-demokratskim mišljenjem tudi med preprostimi množicami poljskega naroda, kakor na Ogerskem. Iz tega se vidi, da socialno-ekonomska beda spravlja uže kmetske množice v naročje požidane in pravilnemu razvoju človeške družbe opasne socialne demokracije.

Poljsko plemstvo, razvajeno po tradicijah iz srednjega veka, hoče tudi dandanes pritiskati množice, da se ne morajo gibati ne gmotno, ne kulturno. Poljske kmetijske množice so same v položenu helotov, in ta helotizem tlačí v povečani meri množice maloruskega naroda. V gmotnem pogledu temu narodu ne privošči niti svobodnega razvijanja posojilnic in hočejo ravno radi tega vplivati tudi na odgovarjajočo izpremembo združnega zakona od l. 1873. Ko je narod trpel glad, je poljsko plemstvo zabranilo, da niso vlaki ruskega podarjenega žita prišli ruskim in poljskim seljakom na pomoč. Srednjih šol niso osnovali ruskemu narodu, zato tudi ni mogel vzgajati uradnikov svojega roda, in uradniške službe so v poljskih rokah, seveda najbolj v rokah plemstva. Tako je možno narod pritiskati, in če se ne more upirati umetno ohranjeni nadsili, ni čudo, da ostaje ves čas ustavnega življenja brez primernega števila svojih zastopnikov, in to gledé na deželni, kakor na državni zbor. Ne poljski, ne ruski narod ne odločujeta za 6 milijonov gališkega skupnega naseljenja, temveč izključno poljsko plemstvo. V deželnem zboru pa isto tepta vse opravičene zahteve ruskega naroda, in ni za vlas bolje, nego podedovani italijanski machiavellizem v južnih pokrajinah naše

monarhije. Ker pa se maloruske množice vsled svojih naporov začenejo vendar zavedati nekoliko uže vsled zunanjih sosednjih vplivov, skušajo tu pa tam uže postavljati svoje kandidate; to pa je za dosedanje izključno gospodstvo poljske šlahte opasno, in vsled tega terorizem pri volitvah. Takó je uganka rešena nezakonitostim ob galiških volitvah, in ker se množice, vsled skušenj jednega človeškega rodu, ne morejo nadejati, da bi se jim doma popravila krivica, sklenili so naposled obrniti se k monarhu samemu, in s tem je pač opravičena velika maloruska deputacija, da se je obrnila tje, kjer je zadnja načela, da se obrne kaj na bolje. Ako bi državni sodili nepristranski, morali bi tolažiti in radovati se, da narod ni še obupal kljub stalno hudemu položenu. Državniki naj gledajo, da narod ne izgubi svojega „otroškega“ mišljenja, kakor se je izrazil socialno-demokratski list, dodavši, da, kedar narod zraste (namreč dozorí duševno), ne bode delal več takih dolgih in dragih potij. Poljsko plemstvo pa naj pazi, da mu ne izpodkoplje tal — uže zasajana socialna demokracija med preprostimi gališkimi naseljenjem v obče!

Iz državnega zbora.

V drž. zboru se je pričela generalna debata o proračunu. Slovanski poslanci so se v velikem številu oglasili za besedo, da pri tej priliki, kakor je navada, kritikujejo splošne razmere v monarhiji in označijo svoje stališče napram sedanjemu sistemu. Jako pomenljiv je bil govor Mladočeha dr. Kramařa. Razpravljal je najprej bančno in valutno vprašanje. Država naj gleda, da zamenja državne note za zlato in potem spravi celo valuto v roke dobre note banke. Sedanja banka je popolnoma v rokah jednega samega generalnega tajnika. Politika banke ne samó na privatno polje, ampak ozirati se mora na javnost in ščititi naše shranjeno zlato. Država mora dobiti vpliv na državno banko, jednako pa tudi paziti, da si ohrani nezavisnost od Ogerske. Kritikuje tudi vladno politiko gledé obrestne mere, in prešedši k vprašanju o pogodbi z Ogersko, opozarja, da se bode ista sedaj tudi brez naše popustljivosti mogla skleniti. V finančialnem pogledu smatra kot najvažnejši nalogi olajšanje gospodarskih bremen in ureditev dež. financij. Nikjer v celi Evropi ni zemljiški davek tako visok kakor v Avstriji. Deželne financije dajo se urediti le tedaj, čo zapustimo centralizem in se obrnemo k decentralizovanju, če bo vsaka dežela imela svojo samostalno dež. zastopstvo. Razpravljáje politički položaj imenuje ministerstvo Badeni-jevo nadaljevanje ministerstva Taaffejevega, zato se principijalno stališče Mladočehov napram sedanjemu kabinetu ni spremenilo. V osebnem občevanju je sedanji minister-predsednik prijaznejši in povprašuje po željah češkega naroda pri njega poslancih, zato tudi Mladočehi nimajo vzroka, voditi napram njemu obstrukcijske politike. Dokler pa je ces. namestnik na Češkem grof Thun, katerega sovraži ves narod, dotlej se tudi politika Mladočehov ne spremeni. On ni samó ničesar v gospodarskem oziru storil za Čehe, on je celó svojim tiranstvom gospodoval nad Windischgratzom. Po tem bodo sodili Čehi Badeni-jevo ministerstvo, kako bode postopalo na Moravskem in v Sileziji, tu želé pravičnosti. Bolezen, na kateri trpi vsa monarhija, je centralizem, ki je vstvaril nadvlado nekaterih narodov. Ker so Čehi proti centralizmu, so tudi proti Badeniju.

V imenu „katol.-ljudske stranke“ je govoril bar. Dipauli, ki je pojasnil zgodovino svojega kluba. Nasprotstva med njegovimi pristaši in Hohenwartovim klubom bila so se uže pokazala pri Taaffejevi volilni reformi, ponovila so se pa zlasti ob zasnovi koalicije, ker se je ista skovala, ne da bi bil Hohenwart vprašal manj pomenljive člane svojega kluba za svet. Zadnji povod ločitvi pa je bila Luegerjeva stvar. Dipauli povdarja, da bo njegova stranka vedno podpirala agrarne predloge vlade,

in da bo gojila prijateljsko odnašanje zlasti k Hohenwartovemu klubu.

Za Dipaulijem je govoril grof Badeni. On smatra kot svojo dolžnost, da štiti pri sklepanju pogodbe z Ogersko gospodarske koristi tostranske drž. polovine, ne more se pa strinjati s tistimi elementi, ki želé premembo državnopravnega razmerja. Z Mladočehi se ni nikdar pogajal, oni bodo tudi glasovali proti proračunu; doseči prijazne odnose med posamičnimi narodi pa je v smislu njegovaga programa dolžnost njegova. Zagovarja češkega namestnika in zagotavlja, da bode isti postopal popolnoma v smislu vlade. Južno-tirelskim poslancem obeta izpolniti porrebnih želja, pa le pod uslovjem, da se z istimi ne krši jednota dežele in kompetencija dež. zboru. Glede jugoslovanskih teženj se je sezvoljal na ono, kar je uže Malorusom označil kot svoj princip. O tem govorimo več na drugem mestu.

V seji z dne 11. t. m. se je nadaljevala generalna debata o državnem proračunu. Posl. Nabrgoj pozivlja ministerskega predsednika, naj v smislu svojega programa odpravi velike krivice, katere se godé Slovincem in Hrvatoma v Istri: v uradih se uporablja samó italijanski jezik, civilne in kazenske obravnave pri dež. sodiščih v Trstu, Gorici in Rovinju se vrše v italijanskem jeziku. Sloven. obtoženci stojé pred izključno italijanskimi porotniki, zapiski v zemljiško knjigo morajo po sklepu trž. dežel. zboru biti italijanski: istrski Slovinci in Hrvatje nimajo, akoravno so v večini, niti jedne slov. ali hrv. srednje šole, slov. otroci v Trstu niti jedne slov. ljudske šole. Če bo vlada svojo misijo nadaljevala po tem potu, potem bo prej rešeno orientalsko vprašanje, nego ono o tržaških slov. šolah. Poštni in finančni uradi imajo samo italijanske in nemške napise in uradujeje izključno samó v teh dveh jezikih. Tržaški magistrat izdaje povabila, odloke i. t. d. samó v ital. jeziku. Mesto Trst in okolica tvorita jedno občino, ki sprejema vse občinske dohodke. Kljub temu pa trž. mestni svet nima denarja za slov. šole, ne za potrebna pota, vodnjake i. t. d., za katere se potegujejo Slovinci. Jedin pomoček je ta, da osnuje vlada za okolico tržaško posebno c. kr. okrajno glavarstvo. Govornik predlaga resolucijo v tem smislu, ki se je odkazala proračunskemu odseku. — Posl. Romančuk je osvetlil postopanje Badenija, takratnega ces. namestnika v Galiciji. Vlada potiska vedno Maloruse nazaj, da protežuje Poljake. Malorusom niti potrebnih šol ne dá. Pri dež. zbornih volitvah godile so se od vladne strani nečuvne krivice. Kdor ni volil za vladnega kandidata, tega so zaprli, tako tudi onega, ki se je upal nastopiti kot kandidat proti vladi. Sedanja vlada je vlada avtoritacije, bezobzirnosti in fikeije — Posl. dr. Pacák odgovarja najprej posl. Fournierju, da je moravsko vprašanje isto kot češko, in da Čehi niso nikdar popustili od državnega prava. Govornik priznava, da se je položenje Mladočehov precej spremenilo v drž. zboru, toda radi malenkostij češki narod še nikakor ne zapusti svojega opozicijskega stališča. Še vedno vlada na Češkem Thun, ki je Mladočehom takorekoč v obraz rekel, da jim tudi v ekonomičnem oziru ne da ničesar. Toda Čehi se ga ne bojé, še hvaležni so mu, kajti ravno njegovo brutalno postopanje je vzdrnilo češki narod in še bolj ojačil mladočeško stranko. Češki narod ne zahteva drugega, nego enakopravnost. Češki jezik mora imeti isto veljavo kakor nemški. Kritikuje nadalje Badenijevo izjavo gledé Jugoslovancev, ter se čudi, zakaj ni naznanil osebine volilne reforme, ki je uže gotova, če je prepričan o njeni umestnosti. Gledé pogodbe z Ogersko zahteva, da vlada z vso svojo močjo in vsem vplivom štiti tostransko polovino pred preponderacijo Ogerske. Izjavo mi-

nistra predsednika, da hoče pospeševati gospodarske interese češkega naroda, jemlje na znanje, zahteva pa, da se v vseh deželah češke korone izvede politična enakopravnost. Dokler ministerstvo v tem oziru ne pokaže v dejanjih dobre volje, toliko časa ima njegova stranka strelivo še vedno pripravljeno. Če sedaj njegovi tovariši ne napadajo vlade takó strastno, kakor prej, tedaj je to le v soglasju z izrekom češkega kralja Venceslava: „Zlé zlym, dobre dobryni“. Dejanja, ne besede bodo govorila. — Izmed Hrvatov se je udeležil generalne debate poslan. Biankini. V svojem govoru zagotavlja, da hrv. poslanci nikdar ne popuste od svoje zahteve, da se združijo vse hrv. dežele pod Habsburško dinastijo, kakor so Hrvatje svobodno in samostalno sklenili l. 1527. Avstrija boče le tedaj srečna, ko bo vsak narod na svoji zemlji svoj gospod, ko ne bomo razločevali med gospodujočimi in zatiranimi narodi. Hrvatoma pa grozi gospodarski propad od Mađjarov. Žive priče za to so nasilna prilastitev Reke, nenaravna smer hrvatskih železnic, krivična financijalna pogodba z Ogersko in opustošenje hrv. gozdov. Vlada nima nobene hrv. srednje šole za 200.000 istrskih Hrvatov; v Poreškem dež. zboru se niti hrvatski ne sme govoriti. Minister-predsednik bi bil moral Jngoslovance obecati, da izpolni vse želje na podstavi pravice, ne pa samo one, ki ne „provokujejo“ naših nasprotnikov. V Dalmaciji živi 16.000 poitalijančenih Hrvatov, i radi te peščice uvedla je vlada v vsej upravi italijanski uradni jezik. Dalmacijo hoče vlada tudi v gospodarskem oziru popolnoma uničiti; ta za celo Avstrijo važna dežela nima nikake železniške zveze z monarhijo, ker bi ista škodovala Ogerski. Poleg popolnega zanemarjanja gospodarskega položnja Dalmacije pa vlada zatira vsako hrv. čuvstvo v narodu. V Dalmaciji se vlada na podstavi Bachovega patenta iz l. 1854. Može, ki prepevajo domoljubne hrv. pesmi ali govorijo o svojih pravicah, najsilnejše zasledujejo in kaznujejo z zaporom ali globo. Očividno sovražno nastopa vlada proti stranki prava. Iz strankarskih interesov je bez zakonitega vzroka razpustila občinske zastope v Sinju, Makarski, Šibeniku in Šolti ter jim naložila vladne komisarje. Iz istega vzroka vlada tudi ne preišče nečuvnih nezakonitostij, ki so se godile ob dež. zbornih volitvah, akoravno je govornik interpeleval radi tega.

Posojilnice in blagajnice v Rusiji.

V Rusiji imajo posojilnice in zadružne blagajnice. Zasnove so po Schultze-Delitschevem sistemu z neomejenim poroštvom. Zanimivo in jako poučno je za Slovence, Čehe in v obče zapadne Slovence to, kakó se te denarne zadruge razvijajo v Rusiji. Pred seboj imamo obsežno poročilo od njih za leto 1892. Po tem poročilu je bilo v dan 1. januarja 1893. v evropski in azijski, torej celokupni Rusiji 783 posojilnic in zadružnih blagajnic. Novih se je bilo zasnovovalo 16, prestalo jih je pa 35, takó da jih je bilo v 1. dan januarja 1894. skupno 764. Od teh je priobčilo svoja poročila 638 društev, ki so štela 211.400 členov. Razprostirala so se čez 63 gubernij in 280 okrajev.

V Petrogradu je društvo, ki ima namen, taka društva zasajati po vseh gubernijah države, tudi na Kavkazu. Takó ima Stavropol 1, Tereško ozemlje 3, Kutašs 6, Tiflis 1, ves Kavkaz torej skupno 11 društev. Celó v daljnjo sibirsko zemljo prodirajo uže Schultze-Delitscheva društva; kajti tu šteje Irkutsk 2, Jakutsk 1, Jenisejsk 2, Tobolsk 21, Tomsk 1, skupno 27 posojilnic in hranilnic. Kakó zna Rusija širiti civilizacijo, vidi se tudi iz tega, da niti cen-

tralna Azija ni bez takih društev; tako so v guberniji Akmolinski 4 in Šempalatinski 2 posojilnici, skupaj 6 društev.

Na ugodnem so posebno pribaltijske gubernije, tu šteje Kurlandska 36, Livlanska 20 in Eslandska 3 društva. V permski guberniji je 58 društev, katerih vsako spada na 42.054 prebivalcev; v tavrski gub. je 41 društev, po 1 na 21.437 duš; v besarabski gub. je 35 društev, po 1 na 37.548 duš. Kovno ima 35, Pskov 29 društev; Novgorod, Sarátov, Tambov, Tver štejejo po 20 društev. Gub. jekaterinislavska ima 17, Voronjež 16, Poltava 15, Črnigov 15, Nižnji Novgorod 10, Kijev 7, Moskva 9 društev. Izmed teh društev jih je 526, ki so po dalje časa nego 10 let, in od teh 526 jih je 343, ki delujejo že čez 15 let. Od vseh jih je zasnovanih 455 po krajih, 32 pri tovarnah in podjetjih in 175 po mestih, predmestjih in trgih. Društva po trgih razprostirajo delovanje tudi na vasi in sela. Opravilni deleži so znašali začetkom leta 6,345.464 rubljev in koncem leta 6,461.989 rub., in to odgovarja pomnoženju za 2 odstotka. Rezervni zaklad z glavnico blagajnic se je v pribaltijskih gubernijah od 1,522.038 rub. povečal na 1,645.843 rub., torej se je pomnožil za 8%. Znesek različnih glavnice, kakor za pokritje posojil, ki se ne dajo izterjati, potem za nakup hiše, za poplačanje eksekutivnih stroškov, za podeljenje podpor in darov za šole je narasel od 107.235 rub. na 119.151 rub.

Tuji kapital: hranilne vloge so se znatno pomnožile, namreč od 6,298.999 rub. na 7,073.171 rub., torej za 12%. Iz tega se vidi, da občinstvo vedno bolj zaupa v ta društva. Pomenljivo pa je, da društva so jemala vedno manj na posodo. Njih izposojila so se skrčila od 5,311.770 rub. na 5,269.528 rub. Na posodi so imela društva začetkom leta (1892.) 17,252.051 rub., koncem leta pa 18,271.335 rub. Čistega dobička je bilo to leto 925.786 rub., izgub koncem l. pa 34.998 rub. Vidi se, da poročilo se ne obotavlja razglasiti tudi izgube, kakor pogostoma to zamočujejo drugod.

Skupni promet je dosegel 89,551.464 rub., v primeri s prejšnjim letom je narasel za 8%. V obče je promet večal se od leta do leta. Če primerjamo dobo 5 let gledé na svoj in tuji kapital, vidimo, da je bilo svojega kapitala l. 1883. za 7,600.211 rub., l. 1888. za 8,302.993 rub. in l. 1892. že za 9,152.773 rub., tujega kapitala (hranilnih vlog in izposojil) pa l. 1883. skupno 7,681.717 rub., l. 1888. skupno 10,093.949 rub., in l. 1892. skupno 12,214.802 rub. Iz tega vidimo, da se pri občinstvu večja zaupanje k tem denarnim zavodom. Koncem l. 1883. je namreč svojega kapitala za 98-94% v razmerju k tujemu kapitalu, torej je razmerje skoro jednako; l. 1888. je svojega kapitala le za 82-16% in l. 1892. že le 74-93%. Razmerje svojega kapitala k tujemu je po takem do cela ugodno, in to toliko bolj, ko so društva vsa z neomejenim poroštvo. Kaka velika razlika je v tem pogledu pri ruskih in slovenskih ali pa čeških posojilnicah, katere imajo poprečno po 10 in še večkrat toliko tujega kapitala, kakor svojega!

Kakor se je množil promet, jednako so se razvijala tudi posojila. L. 1883. so razposodili 23,874.746 rub., 1888. pa 25,962.862 rub. in l. 1892. že 28,164.354 rub. Obresti so znašale od 4 do 12%.

Od 18. jan. 1892. imajo ruske posojilnice kredit tudi pri c. ruski državni banki, in to že samo po sebi svedoči, da so ta društva zasnovana solidno, in očitno je, da s pomočjo državne banke se bodo in dalje razvijala ugodno in naglo, ne da bi potrebovala kake osrednje posojilnice,

kakoršna se je še le letos za potrebo zasnovala na Slovenskem.

Tudi na Ruskem so tu pa tam zasledili ljudij, ki so zlorabili kredit posojilnic, da so vzeli od njih na posodo velike vsote, s tem jim pobrali denar, da so ga toliko laže kot oderuhi dajali na posodo kmetom. V obče pa je gospodarstvo pri ruskih posojilnicah in blagajnicah solidno; one utegnejo silno razvijati se, ne da bi prišle v nevarnost, v kakoršni se nahajajo posojilnice pri nas vsled tega, da se jim nabira preobilo denarja. Zato je treba ruskim posojilnicam in blagajnicam le čestitati.

O ruskih konsumnih društvih pa o priliki.

Vječnaja pamjat pokojnome Franu Celestinu.*)

Slavenskoj nam marnoj pečeli,
Našem vriednom Celestinu,
Koj na mnogoj knjige stranici
Sam si stvoril zadušbinu:

Vječnaja pamjat!

Koj je samim svojim imenom,
Blagom dušom u velike,
Žaskog svoga srca plamenom
Spado medju nebesnike:

Vječna mu pamjat!

Koj je jug nam páso s Rusima
Liepog znanja čarnim pásom,
Poticao duhe dusima
Posestrimskim vilá glasom;
Vječna mu pamjat!

S bogatoga koj je sjevera
U kraj dragi doma svoga
Dost donašo zlata, bisera,
Uzigráo srca mnoga:

Vječna mu pamjat!

Koj je radeč posve malone
Lišio se očnog vida,
Rođ uz njegove silne napone
Prije reda za njim rida:**)

Vječna mu pamjat!

Ivan Trnski.

Gazela.

Ko pride čas, da moram se od te ločiti — do svidenja!
Srce mi jame v prsih žalostneje biti — do svidenja!
A nádeja, da spet te vidim, zlažuše
Mi dušni jad, ki zmožen je, me umoriti — do svidenja!
Rokujeva gorko se, to ne zadostuje,
Če ljubav od ljubavi daleč mora iti — do svidenja!
Privij me na srce in me poljubi,
Le s tem mi moreš ločitev osladiti — do svidenja!
A ko Morana nit življenja mi odreže,
Na grob osetit me pogosto moraš priti — do svidenja!...

— oša.

Vihár.

Kakó buči dènès vihá,
Poslopja strasa, hraste máje;
Li bliža sodnji dan se mar?
Mordà osveta to nebá je? —

O, ne! vihá saj ne buči —
To mojega srca so boji,
Ki mi grené življenja dni,
Razrivajoč po duši moji! ..

Notranjski osamelec.

Jutrnja molitva maloga Hrvata.

Tamna noć uminu,
Bielí danak sinu;
Hvalu pojmo za to
Bogu obilatu!
Pak će mili Bože,
Koji svako može,
Nama dati sreće,
Radosti najveće:

Mi Hrvati mali
Dok u školu grémo,
Dobri biti ćemo,
Svatko da nas hvali;
Mi Hrvati mali,
Kad ponarastemo,
Boriti se ćemo,
Da nas budu znali ...

pl. Budi svoj.

*) Vidi štev. 43 „Slovanskega Sveta“.
**) Ridiati = wehklagen.

RAZGLED PO SLOVANSKEM SVETU.

a) slovenske dežele.

Kranjsko. Vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda je imelo 5. t. m. sejo. Iz blagajnikovega poročila je razvidno, da je družba imela do 5. dec. t. l. 19.744 gl. dohodkov in 28.902 gl. stroškov, torej 9/58 gl. nedostatka. Med drugim se je tudi sklenilo, da se učitelji na društvenih zavodih zavarujejo za slučaj smrti.

Pevsko društvo „Slavec“ je priredilo v korist zapuščenih rodbini pokojnega našega skladatelja Hrabroslava Volariča koncert, pri katerem so se pele izključno Volaričeve pesmi. Sodelovali so tudi tamburaši „Sokola.“ Materijalni uspeh koncerta bi bil lahko bolji, kakor se je pričakovalo. Naj bi se prijatelji „Sl. Sveta“ ob veselih božičnih praznikih spomnili tudi te uborne rodbine vrlega sloven. glasbenika in jej poslali — svoje božičnice!

Primorsko. Kakó se primorska vlada briga za Italijane, je pokazala zopet s tem, da je ustanovila v Opatiji italijansko ljudsko šolo. Akoravno ni v Opatiji niti 20 italijanskih otrok, je vlada vendar razpisala za novo šolo kar dve učiteljski mesti najedenkrat. „Edinost“ poroča, da ministerstvo je rešilo že sept. meseca rekurz radi tržaskih slovenskih šol ter isto rešitev odposlalo trž. namestništvu. „Rekurentje pa še do danes (18. dec.) niso dobili rešitve!“ — To je dokaz pa „dobrohotnosti“, kakoršna se nepremično kaže v Trstu Slovanom.

Goriško. Dež. glavarjem je zopet imenovan grof Franc Coronini, njegovim namestnikom pa dr. Gregorčič.

Istra. Piranski dvojezični napisi še sedaj niso naredili miru. Deputacija laških nestrpnih za županom dr. Fragiaco na čelu odpotovala je te dni na Dunaj, da izroči pravosodnemu ministru grofu Gleispachu prošnjo, da odstrani dvojezične napise. Pravosodni minister in gr. Badeni sta deputacijo prijazno sprejela. No gr. Badeni je naglašal, da pri Jugoslovanih se bode vlada ravnala po razmerah in potrebah. Tu bode prilika pokazati, kako se poštevala dejstva in dejanske razmere. Poprejšnji pravosodni minister gr. Schönborn se je bil o stvari poučil in je sam od sebe hotel krivico popraviti. Za novo vlado pa se razmere v Istri tudi niso izpremenile.

Štajersko. Kakor poroča „Domovina“, osnuje se v kratkem društvo slovenskih zdravnikov za Spodnje Štajersko, ki stopi v zvezo z enakim hrvatskim društvom. Namen društva bo, gojiti medicinsko vedo in izobrazbo in odbijati napade nemškutarskih zdravnikov.

Zveza slov. posojilnic je imela dne 5. t. m. v Celju svoj letni občni zbor. Zastopanih je bilo na zboru 34 posojilnic. Predsednik g. drž. posl. Miha Vošnjak orisal je svoje delovanje za slov. posojilnice, ki bodo tudi po novem davčnem zakonu gledé obdačenja uživale isto ugodnost kakor poprej, da se jim namreč le tedaj odmeri prihodninski davek, če je več kot 300 gl. dobička izkazanega, ter se za izgube ne obdačijo nagrade in rezervni fond. Preosnuje se tudi zadružni zakon iz l. 1873, vendar misli predsednik, da se ta drž. zbor še ne bo baval s tem vprašanjem (Vlada se je izrazila nasprotno. Op. ur.), utegne pa dognati zakon o zaveznem nadzorovanju posojilnic. Društvo je imelo v prošlem letu 1543 gl. dohodkov in 1538 gl. stroškov, v blagajnici pa 406 gl. gotovine; poleg tega ima „Zveza“ še 670 gl. naloženih pri Celjski posojilnici. K „Zvezi“ pristopilo je 24 štajerskih, 19 kranjskih, 18 koroških in 10 primorskih poso-

jilnic. Iz poročil društvenih nadzornikov, g. Simona in Lapajnet, razvidimo, da se je njuni marljivosti uže posrečila osnova več novih posojilnic, nekaj pa se jih zasnjuje v kratkem. Predsednikom bil je zopet izvoljen g. Miha Vošnjak. Na zboru se je razpravljalo tudi vprašanje „Centralne posojilnice slovenske.“

b) ostali slovanski svet.

Državni zbor je dne 14. t. m. završil generalno debato o drž. proračunu in še isti dan pričel podrobno debato. Pri postavki „najviši dvor“ je govoril dr. Lueger in zahteval, da se vsakemu državljanu dovoli pristop k cesarju. Pri postavki „dispozicijski fond“ je govoril Noske o Dunajskih razmerah in apeloval na konservativce in na kat. ljudsko stranko, naj odločno nastopijo proti antisemitom, ki so krivi vseh homatij, nastavljenih v poslednjem času. Posl. Pernerstorfer je označil svoje stališče napram vladi in zlasti rezko govoril o politični prošlosti grofa Badenija, Lueger je odgovarjal Noskejevemu napadom. V seji dne 17. t. m. je zbornica nadaljevala specialno debato o drž. proračunu. Pri postavki „prispevek k skupnim potrebam obeh drž. polovin“ je dr. Lueger v dolgem govoru pojašnjeval materialno in politično zavisnost tostranske polovice od Madjarov. Seja je bila jako burna. Pomenljivo je, da so se tudi češki veloposestniki odločno izrekli proti dosedanji kvoti nasproti Ogerski. Dr. Lueger je sedaj najodločniši nasprotnik duvalizma in je tudi Slovanom dokazoval, kakó naj postopajo.

Volilna reforma. Ker je grof Badeni izjavil v drž. zboru, da po novem letu predloži načrt volilne reforme, se vsi interesovani krogi povprašujejo, kaka neki bode. Varšavska „Gazeta Polska“ pravi, da se Badeni v svojem načrtu nič ni dotaknil dosedanjih kurij, ampak samó vstvaril novo skupino, ki bo štela 75 poslancev. Glasovalno pravico bodo imeli v tej novi kuriji vsi polnoletni možje, bez ozira na to, ali imajo uže v kaki drugi kuriji glasovalno pravico. „Arbeiter-Zeitung“ pa se dela, kakor da bi uže natanko poznala to preosnovo, in trdi, da novih 75 poslancev se bode volilo po občem, enakem pravu, nekoliko neposredno, nekaj pa posredno, in da pridejo v posebno kurijo. Pristavlja, da je ta poleg Taaffejevega najboljši načrt, da pa provzroči takó huda nasprotja v zbornici, da v drugič se uže ne bode volilo več po tem novem načrtu, da bodo torej sledili še drugi popravki.

Deželni zbori se snidejo nekateri uže pred novim letom, drugi pa nekaj dnij po novem letu.

Češko. Novoimenovani namestnik dež. nadmaršala na Češkem posl. Lippert imel je v nemški kazini v Pragi govor, v katerem je razpravljal tudi vprašanje češkega drž. prava. Povdarjal je, da se bodo Nemci vedno potegovali za tó, kar ni izvedenega od Dunajskih punkcij. Nikdar pa ne bodo za uvedenje češkega državnega prava. Mladočehi — rekel je — se boré za svoje historičsko pravo le zató, da dobé tako zgodovinsko podstavo za moderno preosnovo istega. Predno bi torej češki Nemci mogli pristati na glavno točko mladočškega programa, morali bi imeti tudi gotovost, kaka bode bode reprezentacija prebivalcev Češke, kakó bode izvrševala pravo obdačenja in zakonadavstva, kaka bode sodna uprava i t. d. Dokler pa so vse te točke temne in nerešene, dotlej ne morejo češki Nemci o drž. pravu resno razpravljati.

Centralna kmetijska družba za Češko je imela dne 7. t. m. shod, da označi stališče čeških poljedelcev napram obnovitvi pogodbe z Ogersko. Zborovanju j. pred-

sedoval princ dr. Fr. Schwarzenberg. Referent Šuster je kazal na sedanji položaj onostranske drž. polovine, kjer je od zasnove pogodbe takó zacvetlo kmetijstvo in se razvila industrija, da se je finančno stanje izpremenilo popolnoma. Ogerska je sedaj čisto druga dežela nego pred 30 leti; velika krivica in kratkovidnost bi torej bila, ko bi cisilavske dežele še dalje donšale k skupnim stroškom 70%, onostranske pa samó 30%. Zbor je sklenil te resolucije: 1. carinska in trgovska pogodba z Ogersko naj se odpove, da se morejo potem vršiti posvetovanja o event. novih pogodbah; 2. donesek k skupnim potrebam naj se določi v primeri z gospodarskim in finančnim razvitkom obeh drž. polovin. Če se ne dajo doseči uslovja za nadaljnjo pravično eksistencijo, naj se pogodba za vselej odpove. Ravnateljstvo kmet. družbe naj sestavi za c. kr. vladu spomenico, v kateri naj zahteva pravično razdelitev pravic in dolžnostij za slučaj, da se obdrži i nadalje jednota carin za obe polovini, dalje jednota železniških tarifov in odpravo vsakega jednostranskega pospeševanja gospodarske in industrijalne politike v korist druge države. Shoda so se udeležili tudi zastopniki 50 čeških kmetijskih društev.

Galicija. Z ozirom na bližajoče se obnovenje pogodbe z Ogersko, sklenila je Levovska podružnica gališke kmetijske družbe resolucijo, ki pozivlja vse druge podružnice, naj skličejo enquete, katere naj zavisnost domače produkcije od Madjarov dokažejo na podstavi nabranega materiala in nato izdajo o tem posebno obsežno spomenico, katero dpošljejo vsem vplivnim krogom.

Dne 13. t. m. došlo je 220 Malorusov na Dunaj, da si izprosijo pri cesarju avdijencijo ter ga prosijo, naj odpravi krivice, katere so se godile pri zadnjih deželno-zborskih volitvah v Galiciji. K avdijenciji je bilo dopuščenih le 6 Malorusov. Ti so izročili cesarju spomenico, v katerej izražajo naslednje želje: 1. Cesar naj imenuje izrednega vladnega komisarja, moža bez predsodkov, ki naj preišče dogodivše se nezakonitosti; 2. po završeni preiskavi naj se dež. zbor razpusti in razpišejo nove volitve, 3. naj zapové, da se vrše prihodnje dež. zbarske volitve popolnoma zakonitim putem. V 16. dec. dopoldan je bila deputacija vzprejeta. Zatrjuje vedno neomahljivo zvestobo in udanost do Habsb. dinastije, prosila je, naj cesar odpomore nezakonitostim vladnih organov pri zadnji volitvi v gal. dež. zbor. Na to je odgovoril cesar: „Vaše zatrdilo o zvestobi jemljem na znanje in dam seveda natančno preiskati od vas navedene pritožbe. Čudno in nerazumljivo se mi zdi, da se je ravno tedaj, ko je bil maloruski nadškof Sembratowić imenovan kardinalom, toliko duhovnov udeležilo, te številne deputacije, ne da bi bili prisotni pri vzprejemu metropolita. Jaz vidim v tej veliko pozornost vzbujajoči deputaciji in v tem velikanskem sprevodu le nepotrebno demonstracijo. Z Bogom, gospodje.“ — Čakajočim Malorusom je naznanil izid avdijencije dr. Okuniewski in pristavil svojim besedam: „O tem, kar boste slišali, naj vsak sam premišluje. Naša naloga na Dunaju je končana, kaj storimo za naprej, o tem se bomo posvetovali doma.“ Ob 6. zvečer odpeljala se je večina Malorusov v svojo domovino.

Gledé nato, da so po listih očitali Malorusom, češ, da niso protestovali potom dež. zbora, ter da so rajši odpotovali na Dunaj, da bi napravili demonstracijo, odgovarja v „N. F. P.“ urednik „Galičanina“ in pravi, da, odkar je ustava, gališki dež. zbor je vedno preziral proteste Malorusov, pač pa poševal vsak protest od poljske strani. 35-letna doba je poučila Maloruse, da v gal.

dež. zboru je vse protestovanje bezvspešno; zato so se obrnili sami do cesarja. Saj je še dr. Menger gledé na poseben slučaj l. 1881 rekel v drž. zboru: „Ako vidimo vse to, dolžni smo vprašati se, ali pripada Galicija še k Avstriji?“ Židovski listi so ovaduško popraševali, kdo da je plačal kmetom toliko daljnjo in drago pot. Znano pa je, da so za vsakega udeleznika deputacije nabirali od vasi do vasi, od okraja do okraja potrebne zneske, in nekateri so pravili, da bodo izhajali težko. Sami smo jih tudi videli, kakó so šli kosit v Dunajsko „ljudsko kuhinjo“. Poštenjaki so prišli torej na Dunaj ob svojih in svojecev stroških ter so dokazali, da jim ni zamrlo rodoljublje, da se žrtvujejo do zadnjega. Videli pa smo, da je večina teh ljudij jako suha, medla, da ne rečemo, izstradana. Kaka mora še le biti v obče, ko se ti odpot-slanci vendar med imovitišimi!

Mnogo se je pisalo o tej deputaciji, pošteno so se vedli antisemitski listi, naj si imajo potem kakoršne si bodi namere. Židovski listi pa so bili, kakor vselej gledé na zatirane ljudi, nesramni, ker se hočejo prikupiti sedanjí vladi. Socijalno-demokr. „Arbeiter Ztg.“ je bila zasežena, ker je v posebnem članku razlagala odgovor, ki ga je dal cesar deputaciji. Članek tega lista pa je drž. posl. Pernersdorfer prečital v interpelaciji do vlade, in takoj drugi dan (18. dec.) je priobčil list to interpelacijo in torej tudi ves članek. Poslednji obseza velike resnice v skromni obliki. Jeden Malorusom prijazen list je pokazal na našo tiskovno svobodo, vsled katere ne smejo novine pisati, kar bi rade, in to se kaže posebno v takih slučajih, kakoršen je ta. Poskus maloruske deputacije je zlasti Poljakom neprijeten, a ne ostane bez posledic.

Hrvatska. V soboto 14. t. m. zaključil je hrv. sabor svoje letošnje zasedanje. Predmet seji je bila dopolnilna volitev v ogerski drž. zbor, katere se ni udeležila, opozicija. Posl. Barčić je interpeloval vladu radi prepira o Reški luki in jo pozval, da varuje prava Hrvatov. Naposled je apeloval na vse opozicijske elemente, naj se združijo pod devizo: „Proč s tuji!“ Ban je odgovoril, da ima prepričljiv administrativen značaj, in da se je uže skoro polegla.

Gojenke ženskega liceja prosile so za dovoljenje, da se smejo kot izredne slušateljice vpisati na filozofski fakulti. Profesorski kolegij je prošnjo v ugodnem smislu rešil. Dosedaj so na Zagrebškem vseučilišču 4 gospodičine i 1 gospa izredne slušateljice.

Slovaki. Kako kršijo Madjari volilni zakon, kedar se bojé, da bi prodrli Slovani, kaže volitev v Stupavi. Volitev je trajala 34 ur, med katerim časom so morali slovaški volilci, obkoljeni od vojaštva, prebiti v najhujšem dežju na sredi polja pod milim nebom. Črez 400 glasovnic slov. volilcev so proglasili neveljavnimi, mnogih niti k volilnemu lokalu niso dopustili. Vsled nevihte obolelo je 62 vojakov in 70 slovaških volilcev. „Budapester Tagblatt“ imenuje to postopanje upiav azijski skandal.

Dne 12. t. m. vršila se je pred Peštanskim porotnim sodiščem tiskovna pravda proti slovaškemu župniku Romualdu Zaymusu, ki je bil radi članka, priobčenega v „Nar. Novinah“, obtožen prestopka hujskanja proti madjarskemu narodu. Zaymus je bil od vsake krivde oproščen.

Srbija. Kakor se kaže, tudi naprednjaki z novo vladu niso nič kaj zadovoljni. Državni proročun je nerazmerno visok in znaša 66 milj. Poleg tega pa se vlada ravno sedaj približuje liberalcem in radikalcem, ker bi

jih rada pridobila za novo ustavo. To neodkritosrečno postopanje je zaupanje vladnih strank v ministerstvo Novakovičevu precej omajalo.

Bolgarsko. Državni proračun znaša 91.6 mil. V prvih treh letih znašal je 25 mil., potem pa nakrat narasel na 35 mil., katero število se je od združenja z Rumelijo podvojilo. Odtlej pa permanentno raste.

V seji Sobraja z dne 12. t. m. je govoril posl. Neičov proti proračunu. Rekel je, da ne bode prej glasoval za proračun, dokler se ne izpolni želja bolgarskega naroda, namreč: krščenje priuca Borisa in prememba ustavnega člena. Predsednik mu je vzel besedo, a ker je Neičov govoril še nadalje, zapovedal je kvestorjem, naj ga odstranijo iz dvorane. Ker se je ustavljal tudi tem, prišli so med velikim ropotom v dvorano podvorniki, katere pa je izgnala opozicija iz dvorane. Nekateri poslanci so na to odvedli Neičova iz zbornice. Predsednik je hotel dati ostavko, a ker mu je večina izrekla zaupanje, ni ostal pri svojem sklepu.

Sobranje je skoro jednoglasno sklenilo čestitati ruskemu carju k njegovemu imendanju. — Macedonski kongres vršil se je 17. t. m. pri zaprtih vratih. Menda je predsednikom macedonskih društev izvoljen Ludskanov, zet Cankova, odposlanci pa pripadajo stranki Karavelova in Cankova.

Rusija. Manifest, v katerem naznani car, da se bo slovesno koronanje njegovo vršilo meseca maja 1896., objavi se v novega leta dan. Kakor javlja minister notr. del v posebnej okrožnici ruskim guvernerjem, je sklenil car dopustiti k tej svečanosti zastopnike vseh stanov.

Na svoj god (18. dec.) je car Nikolaj imenoval Goremkyna ministrom notranjih del; doslej je on to ministerstvo vodil.

Še jedenkrat o knjigi „Majka u radu za Boga i Hrvatsku.“*) V svojem referatu povdarjal sem primernost te knjižice za „Družbo sv. Mohorja.“ Da bi izšla v „Slovan. knjižnici“, mislim, bilo bi primerno le, ako bi je ne vsprejela „Dr. sv. Moh.“ ker „Slovan. knj.“ razširjena je bolj med inteligencijo, kateri lahko služi izvirnik; tudi bi knjiga potem ne našla one razširjenosti med nižimi sloji, kakor jo želimo. Seveda je treba slovenskim razmeram primerne prireditve; torej tudi nvrstitev zgledov iz lastne domače zgodovine mesto ali vsaj poleg onih iz hrvatske; nadalje izpuščenje stvarij, dostajajočih se izključno hrvat. političkih razmer, itd.

Opomnim naj le ob tej priliki še, da na str. 91. navedeni zgled domoljubne Hrvatic je posnet iz B. Nemcove „Babice“; torej smo opravičeni ondi govoriti le o rodoljubju Čehinje. Sicer je to le malenkost, a bodimo natančni in vestni. Ogibati se ne bi smeli tudi znanih domoljubnih zgledov iz povestnice drugih slovanskih narodov, kakor tudi bilo bi vedno treba povdarjati kulturno slovansko vzajemnost.

Knjižico imenoval je nekdo „hyper-idealno“. No meni se zdi, da je to uprav nje odlika, in da uprav zaradi tega zaneti ogenj domoljubja in prave pobožnosti v srcih poštenih Slovanov.

Veseli me, da sem s svojim referatom, kakor čujem, nekoliko pripomogel k razširjenju te knjižice med Slovenci; zlasti med slovenskim ženskim razumnostvom. Prosim, da jo tudi drugi razširjajo v znanih jim krogih.

Fr. Göstl.

Akad. tehn. društvo „Triglav“ v Gradcu. priredi dne 22. jan. 1. 1896. v „anskih dvoranah“ svoj običajni ples, pri katerem svira vojaška godba 7. pešpolka. Vse natančneje donesejo vabila, katera bodo se kmalu razpošiljala.

*) Slučajno zakaeneno. Op. ur.

Izven-akademična podružnica sv. Cirila in Metoda v Gradcu je priredila dne 2. decembra svoj prvi zabavni večer. Sodelovali so „hrv.-slov. pevski zbor“ in „hrv.-slov. tamburaški zbor“ pod vodstvom dr. Fr. Jokanca, in baritonist g. med. Strašek, katerega je spremljal na glasovirju g. Gajmir Krek.

Morava. Dijaki moravski, ki so na vseučiliščih v Pragi, Beču in drugod, pripravljajo prošnje za drugo češko univerzo ter dokazujejo to potrebo z zgodovino, statistiko in drugimi argumenti.

KNJIŽEVNOST.

Návod k zhotovení okrasu vánočního stromku. Sestavil a upravljal Fr. Jos. Rosendorf. Vydáno administrací illustrovaných listů „Časopisu pro prádlo“ a „Dětských mod“ v Praze, Jindřišská ul., č. 6. Knjižica kaže, s kakó raznovrstnimi predmeti naj se okraši božično drevo, torej z darovi, kakoršni so primerni za otroke.

Osvěta. Č. 1, ročník 26. Obsah: „Hrabě Taaffe a česká otázka. Historicko-politická stat“ od Jos. J. Toužimského. České básnictví posledních dvou desetiletí. Podává Eliška Krasnohorská. Jarosl. Vrchlický. O českých ochotnických divadlech. Uvažuje Václ. Štech. Rozhledy v umění výtvarném. Od Renáty Týrsové. Nové hospodářské a sociální. Od dr. E. B. Šimka. Rozhledy v dějinách současných. Od Vl. Svobody. Itd. S tem zvezkom je pričela „Osvěta“ svoje 26. leto. Ta mesečnik spada med najboljše slovanske znanstvene in leposlovne časopise. Stoji na leto 7.20, na 1/4 l. 1.80 gld.

Německočeský slovník. Za pomoci četných odborníků sestavuje dr. Jos. V. Sterzinger. Tiskem a nákl. J. Otty v Praze. Seš. 37—39. Seza od „Kinderchen“ do „Lange-weile“. Seš. 40 kr.

Slovenské Pohľady. Časopis zábavno-poučný. Redaktor a vydavatel Jožef Škultéty. Ročník. XV. Sošit 12. V Turčianskom sv. Martine 1895. Ta sešit obseza: Slovenčina. Od Hviezdoslava. — Slovenská svadba. Sostavil Krištof Chorvat. Kritické úryvky z Vámbéryho diela: A magyarság keletkezése és gyarapodása. Podává Julius Botlo. Itd.

Исторія сръбског народа, написана Ковачевић и Јованновић. Свеца дпура. Та зvezek razpravlja zgodovino balkanskih Slovanov v VII., VIII. in v početku IX. stoletja.

Našim čitateljem. Vabilo na naročbo priobčimo v poslednji številki; danes naznanjamo le toliko, da bode „Slov. Svet“ tudi bez posebne priloge štel vsak mesec po najmanj štiri strani več, nego letos. Cena ostane ista, kakor letos. Kakor so se preverili čitatelji letos, skuša „Slov. Svet“ aktualna vprašanja v okviru svojega programa kar možno natanko in globoko pretresati. Takó se hočemo truditi i v bodoče leto. Zato pa nam je poleg duševne sosebna gmotna podpora potrebna. Tisti, ki želé, da ne bode vsihalo naše javno življenje, in ki nočejo, da bi do cela zaspali v prevladujočem, mnogostranskem, radi tega toliko pogubnem oportunizmu, naj skušajo pridobiti vedno več čitateljev in naročnikov „Slov. Svetu“. Priporočamo se našim somišljenikom sosebno sedaj ob koncu leta, da po svoje delujejo na razprostriranje lista. Lepe božične praznike! Uredništvo „Slov. Sveta.“

„SLOVANSKI SVET“ izhaja vsak petek na 8 straneh, slučajno s prilogami. Stoji za vse leto gld. 5, pol leta gld. 2.50, četrt leta gld. 1.25. — Za učitelje, učiteljice in dijake za vse leto 4, za pol leta 2 in za četrt leta 1 gld. — Posamične številke se razpošiljajo po 12 kr. — *Zunaj Austro-Ogerske* na leto 6 gld. 50 kr. — Inserate sprejema upravništvo. — Naročnina, reklamacije in vsakovrstna pisma naj se pošiljajo F. Podgorniku na Dunaj (Wien), VII. Hofstallstrasse, Nr. 3.